

Nenad Raos

Rječnik kemijskih sinonima

Nakladnik: HDKI/Kemija u industriji, Zagreb 2009.;
ISBN: 978-953-6894-38-3; Glavni i odgovorni urednik:
Danko Škare; Recenzenti: Milan Sikirica i Hrvoj Vančik;
Lektorica: Mirjana Štraus; Korektor: Tomislav Portada

Nenad Raos, najplodniji popularizator kemije u nas, autor mnogih članaka, knjiga i izložba, predstavio je nedavno svoj *Rječnik kemijskih sinonima* s namjerom "da kemičarima olakša snalaženje u kemijskoj literaturi, posebice onoj starijoj i za puk pisanjoj". Kao izvore obuhvaćenih natuknica autor navodi stotinjak stručnih knjiga, udžbenika, članaka te rječnika i enciklopedijskih izdanja počevši od onih Pavla Žulića i Bogoslava Šuleka s kraja 19. stoljeća do najnovijih prijevoda IUPAC-ovih preporuka imena organskih spojeva.

Raos je – svjestan da nema rječnika koji će zadovoljiti zanimanje svakoga čitatelja – od golemoga broja kemijskih elemenata, organskih i anorganskih spojeva, minerala, kemijskih uređaja i pribora izabrao oko 2000 pojmova za koje je mislio da će biti zanimljivi i poučni, navodeći njihove sinonime na hrvatskom i nekoliko stranih jezika, pa *Rječnik* sadržava oko 7000 riječi. Taj sustavan, opsežan i dugotrajan posao, osim upornosti i strpljenja, zahtijeva izvrsno poznavanje struke i visoku autorovu kulturnu razinu, što će uočiti svaki pozoran čitatelj.

Većina se natuknica odnosi na organske spojeve koji su najbliži Raosovoj užoj struci i znanstvenom radu. Anorganski su spojevi, uključujući i minerale manje zastupljeni, a najmanji je udio pojmova iz klasične i instrumentalne kemijske analize, posebice kromatografije i drugih modernih separacijskih tehnika. Vjerujem da će autor za iduće izdanje konzultirati i hrvatski prijevod IUPAC-ovih preporuka kromatografskoga nazivlja.

Mislim da su najvredniji dio *Rječnika* trivijalni izrazi koji su me vratili u dane studiranja, kada se naši profesori nisu libili rabiti ih usporedno sa službenim nazivima. Danas se u nastavi i udžbenicima rijetko rabe, premda obogaćuju znanje i jezičnu kulturu. Dobro je da je obrađen pojam, danas "zabranjenoga", normaliteta, jer ga mlađi kemičari ne razumiju, a susreću ga u mnogim stranim priručnicima i udžbenicima. Unošenje naziva minerala još je jedan pogodak "u sridu" jer današnji kemičari gotovo ništa ne znaju o mineralogiji i kristalografiji. Pozitivne primjere mogla bih nastaviti nabrajati, ali prepuštam svakom čitatelju da sam nađe svoje favorite.

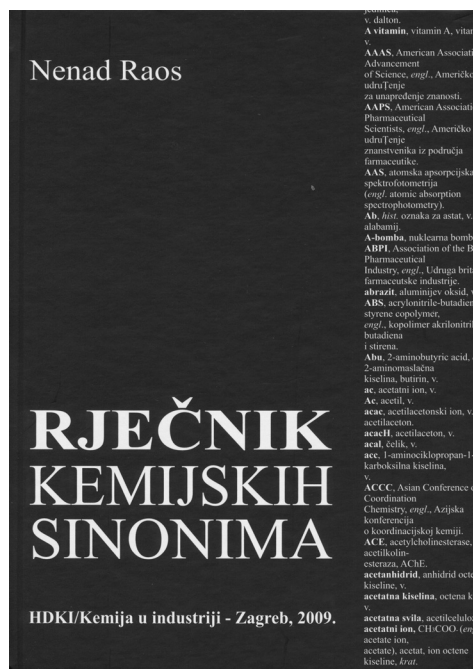
Pridružila bih se jednom od recenzenata koji je pohvalio autorovu odluku da u *Rječnik* uvrsti kratice metoda i spojeva, ali i kemijskih društava, časopisa i institucija. Čitatelj će listajući knjigu moći raz-

Igor i Ranka Čatić

Hrvatsko-engleski rječnik polimerstva

Izdavač: Društvo za plastiku i gumu, Zagreb
Tisak: Denona d.o.o., Zagreb, 2009. godine
Format: 23,8 x 18,4 cm, meki uvez, 198 stranica

Hrvatsko-engleski rječnik polimerstva, autora Igora i Ranke Čatić jedinstveno je djelo te vrste na hrvatskom jezičnom prostoru. Opisuje 11 600 hrvatskih natuknica iz svih područja polimerstva, od naziva polimera i dodataka, strukture i svojstava, proizvodnih i preradbenih metoda i postupaka do uporabe i oporabe; od A (Amid) do Ž (Žvakaća guma). Papirnatoj inačici Rječnika priložen je CD koji ima oko 250 natuknica više, osobito s područja gumarstva.

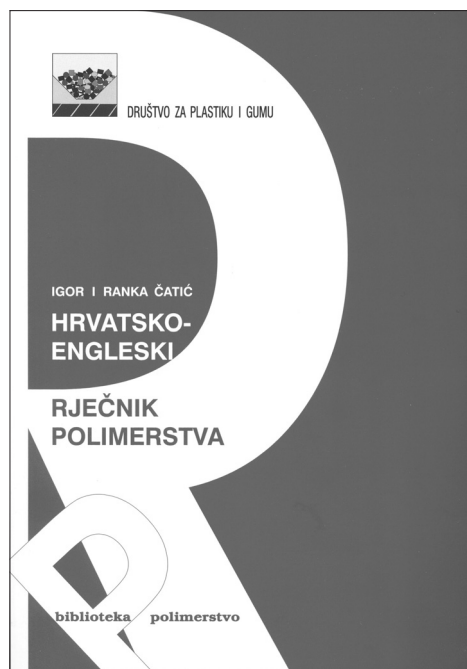
riješiti nedoumice u značenju pojedinih kratica i naučiti ponešto nova. Neke su mi kratice nedostajale, a nisam uspjela shvatiti kako su s kemijskim sinonimima povezane one poput FNRJ, SRH, SIV i slične iz bivše nam države, ali očekujem da ću lekciju o tomu dobiti u jednom od Raosovih idućih komentara u ovom časopisu. Unatoč njegovoj odrešitoj reakciji na prigovore o neprimjerenom uvrštavanju podrugljive kratice fakulteta koji je sponzorirao izdavanje *Rječnika*, mislim da takve "sitnice" štete ponajprije knjizi, koja time gubi na ozbiljnosti.

Pripadam onima koji vole britkost, duhovitost i ironiju u Raosovim uvodnicima i člancima, pročitala sam s uživanjem nekoliko njegovih popularnih knjiga jer je pisac koji znanstvene istine zna prikazati na svima razumljiv način. Zadivljujuća je njegova produktivnost i svestranost. Samostalan rad na *Rječniku kemijskih sinonima* zaslužuje čestitke, malo je onih koji bi se prihvatili tako zahtjevnog pothvata. Rječnike danas pišu skupine ljudi u jezičnim i leksikografskim institucijama, a on nam je, marljivo prikupljajući i dopunjujući podatke, dao vrijednu knjigu koju bi svaki kemičar trebao imati. Vjerojatno se pritom i umorio, ali – poznavajući njegovu energiju – sigurna sam da ćemo u dogledno vrijeme u rukama držati i drugo, prošireno izdanje.

Marija Kaštelan-Macan

Godine 2002. promoviran je *Englesko-hrvatski rječnik polimerstva* istih autora i istog izdavača. Prikaz tog djela tiskan je iz pera ovog autora u časopisu *Kemija u industriji* (vol. 51, broj 9, str. 415). Većina tada navedenih opisa i ocjena (Z. J.) mogu se u potpunosti primijeniti i na ovaj rječnik.

Ta dva rječnika sada su cjelovito djelo namijenjeno velikom broju korisnika, svima onima koji se na bilo koji način bave polimerima i polimernim materijalima, ponajprije znanstvenicima, sveučilišnim

i srednjoškolskim nastavnicima, studentima dodiplomske i poslijediplomske nastave, inženjerima u proizvodnji, poduzetnicima i komercijalistima, a također i širem krugu zainteresiranih, od predvoditelja i novinara do "običnih građana".

Rječnik je nastajao postupno, kroz dugi niz godina, ustrajnim djelovanjem autora, ali i brojnih suradnika. Po navodu autora, sve je počelo još 1962. godine kada je Igor Čatić, u Časopisu *Kemija u industriji* objavio tekst "Potrebne stručne terminologije na području plastičnih masa". Nastavljeno je u časopisu *Polimeri* objavljivanjem trojezičnog englesko-njemačko-hrvatskog rječnika, u nastavcima između 1980. i 1986. godine. Međutim već 1973. tadašnje *Društvo plastičara* uspostavilo je trajnu suradnju s današnjim *Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. Direktor *Instituta*, dr. sc. Mijo Lončarić pružio je snažnu podršku naporima za stvaranje hrvatske tehničke terminologije, pa tako i na ovom području. Ta je suradnja intezivirana 1980. godine kada se započelo s pripremanjem za objavu *Englesko-njemačko-hrvatskog rječnika*, koji je redovito izlazio u svakom broju časopisa *POLIMERI* tijekom narednih šest godina. Bio je to rječnik s više od 5000 engleskih naziva, a u izradi su, osim Igora aktivno sudjelovale dr. sc. Vida Jarm i pokojna Aleksandra Kostial-Štambuk. Hrvatske inačice objavljene su zasebno u istom časopisu između 1992. i 1995. godine uz svesrdnu pomoć R. Čatić. Autori upravo tiskanog rječnika u potpunosti su preradili i proširili trojezični rječnik, a ujedno su osuvremenili i usvojili većinu naziva u duhu modernog hrvatskog jezika. Ponovno je pomoglo iskustvo budući da je poznato da se I. Čatić već godinama sustavno zalaže za ispravno hrvatsko-tehničko nazivlje. U međuvremenu je R. Čatić završila nacrt Hrvatske norme ISO 472/1999-terminologija.

Igor Čatić, sveučilišni profesor, istraživač i "urbi et orbi" poznati znanstvenik iz područja prerade polimernih materijala napisao je veći broj udžbenika i priručnika, znanstvenih i stručnih radova, pregleda, obavio bezbroj recenzija i uredio velik broj zbornika radova, pretežito sam ili u suradnji s mnogobrojnim suradnicima. Ta

znanja izvrsnog autor je većim dijelom "pretočio" u sadašnji rječnik. Kada se govori o svemu što je napisao I. Čatić, riječ je o vrsnom poznavatelju ponajprije hrvatskog jezika, a također engleskog i njemačkog. Stoga je pionir i dugogodišnji kreator i promicatelj cjelokupnog hrvatskog tehničkog nazivlja. Posebice se to može primijeniti na područje polimerstva.

Od velikog broja pojmova i izraza iz čitavog područja sustavno i minuciozno izabrani su najvažniji i najčešće upotrebljavani, što je poteškoća koju može razriješiti samo svestrano izobraženi autori s velikim znanjem i iskustvom, ne samo s primjerenim poznavanjem stručnog područja. Uvjeren sam da su autori u tome potpuno uspjeli. Za ilustraciju navodim dio izlaganja recenzentice dr. sc. Marije Znike, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.

"Autori su pri stvaranju hrvatskih naziva pokazali veliku kreativnost i istančan smisao za hrvatski standardni jezik, osjetljivost za njegove tvorbene mogućnosti, zakonitosti i ograničenja, za značenjsko nijansiranje, kao i za terminološku preciznost i jednoznačnost, koje su u nazivlju iznimno važne. Pokazuju to i nazivi kao što su: *lomnost* (što je različito od lomljivosti) *lomljivost*, *kružno skidalo*, *klip istiskivalice*, *kapljevito pjenilo*, *dvosljubnički kalup s vrućim uljavnim sustavom*, *automatsko izbacivalo*, *dodirno kalupljenje*, *ekstruzijski razdjelnik*, *lomomjer*, *odvajalica*, *odstojna obujmica*, *poluljestvasti polimer*, *ukončana struktura* itd.

Valja napomenuti da je uspješnost brojnih izvornih hrvatskih rješenja u rječniku, među ostalim, i rezultat dugogodišnje suradnje autora sa stručnjacima Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Tijekom 35 godina te suradnje osobit su doprinos dali dr. sc. Eugenija Barić i dr. sc. Ivo Kalinski, moji prethodnici u suradnji sadašnjeg Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje s Društvom za plastiku i gumu".

Suviše je možda objašnjavati zašto su to baš Englesko-hrvatski i Hrvatsko-engleski rječnici. Engleski jezik (najviše američka varijanta engleskog jezika), postupno se nametnuo kao dominantan *tehnički i scientific language*, ispočetka pretežito u području nafte i petrokemije, uključujući sintetske polimere, a danas gotovo u svim granama znanosti i tehnike. Prihvaćen je od gotovo svih razvijenih industrijskih zemalja, što je i dobra okolnost za "male" narode kao što je hrvatski, jer imamo jedan uzor i jedan izbor. Međutim nekritičko i olako preuzimanje engleskih tuđica dovodi i do obezvrjeđenja vlastitog jezika uz brojne pogreške i u stručnim i u jezičnim pojmovima. Ne treba zato ovdje posebno isticati s kolikim se brojnim poteškoćama, najviše terminološke prirode susreću autori naših udžbenika i priručnika, a posebice dvojezičnog rječnika. Autori *Hrvatsko-engleskog rječnika polimerstva*, po mom sudu, izbjegli su sve navedene "zamke", što je i jedna od najvećih vrijednosti tog djela.

Treba istaknuti da priloženi CD u navedenom formatu nije pravi elektronički rječnik. Bilo bi napora vrijedno da autori pristupe izradi proširene inačice ovog rječnika i da se vrate izvornoj zamisli kojom je započeto izdavanje u 1980. u časopisu *Polimeri*. Nedvojbeno je da je danas najvažniji engleski stupac, ali bio bi poželjan i njemački. Osobito za one koji se bave konstruktivnom primjenom i preradom polimera.

Pri kraju treba čestitati i zahvaliti autorima što su ne samo priredili dva stručna Rječnika već su ovoj sredini podarili i mnoge hrvatske nazive i pojmove i unaprijedili svekoliko hrvatsko stručno nazivlje iz područja tehničkih znanosti, posebice polimerstva.

Zvonimir Janović